

BATIL İNANÇLAR VE YAŞAM TATMİNİ İLİŞKİSİ: İZMİR'DE BİR ARAŞTIRMA

Nihan ÖZGÜVEN*

Özet

Günümüzde değişim, işletmeciliğin tüm alanlarında kendini göstermektedir. Bu değişim, bir başkalaşım ve dönüşüm sürecidir. Süreç içinde bireyin de davranışları, tutumları ve tercihleri değişmektedir. Değişimi açıklayabilmek için her gün yeni kavramlar ve bakış açıları ortaya atılmaktadır. Birey, değişim içinde farklı şekillerde yaşamak, kendi özgün yaşam tarzını oluşturmak istemektedir. Bu bağlamda, kendini yeniden keşfetmeye çalışmaktadır. Batıl inançlar, bu keşfetmenin gerçekleştiği anda etkisini göstermektedir. Bireyin yaşam tarzı, inançları etrafında oluşmaktadır. Eski dönemlerden günümüze kadar aktarılan batıl inançlar, bireyi etki altına almaktadır.

Çalışma kapsamında, batıl inançlar ve yaşam tatmini ile ilgili literatür incelemesinde bulunulmuştur. Çalışmanın temel amacı, yaşam tatmini, cinsiyet, gelir, eğitim ve yaş değişkenleri ile batıl inanç arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Batıl inanç ve yaşam tatmini ölçeklerinin ifadelerinden anket formu oluşturulmuştur. Anket formları, yüz yüze görüşme yöntemi ile tüketicilere uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 15 programında analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, yaşam tatmini, batıl inanç, cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir değişkenleri arasında güçlü ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Yaş ve yaşam tatmini değişkenleri anlamlıdır. Yaş ile batıl inançlar arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Yaşam tatmini arttıkça batıl inançlara olan eğilim de artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Batıl İnanç, Yaşam Tatmini, Demografik profil.*

---

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü.

Relationship Superstition Beliefs And Life Satisfaction: A Study in İzmir

Abstract

At the present time, exchange shows itself in all areas of business administration. This change is a process of metamorphosis and transformation. In the process of transformation individual behaviors, attitudes, and preferences are changing. In order to explain the changing new concepts and perspectives brought up every day. The individual changes in different ways, to live in, wants to build its own unique way of life. In this context, person is trying to discover itself. Superstitious beliefs display at the impact of this discovery. Person's lifestyle comprises beliefs around. Superstitions which imported from ancient times transferred to the present, person is influenced.

In the study, I have been made literature about superstitious beliefs and life satisfaction. The main purpose of the study is to reveal the relationship between life satisfaction, gender, income, education and age variables and superstition belief. Superstitious beliefs and life satisfaction scales formed expressions of questionnaire. Questionnaire forms were face to face interviews with consumers. The data obtained were analyzed using SPSS 15. As a result of study, there were found to be strong relationship between life satisfaction, superstition, gender, age, education and income. Age and life satisfaction variables are significant. There is an inverse relation between age and superstitions. Life satisfaction increases, when the trend is increasing to superstition.

Key Words: *Superstition Beliefs, Life Satisfaction, Demographics profile.*

1. GİRİŞ

Pazarlama alanında batıl inançların kullanılması, tüketicilerin batıl inançlardan etkilenerek satın alma davranışlarını şekillendirmeleri şeklinde olabileceği gibi batıl inançlara hitap eden bazı kutsal yerlerin pazarlanması şeklinde de olabilmektedir. Batıl inançlar, tüketicilerin yaşam kalitelerini ve tarzlarını yakından ilgilendirmektedir.

Postmodern akımının pazarlama alanına girmeye başlaması, geleneksel ve kültürel öğelere dayanan davranış şekillerinin yaşam tarzları ile sürdürülebilir şekilde güncellenmesini sağlamıştır. Bireylerin sosyal hayatı ile ilgili ayrıntılı bir ön izleme sağlayan yaşam tarzları, bireyin kimliğini meydana getirmektedir. Yaşam tarzı, gündelik etkinliğin ve bireysel kimliğin oluşumunda daha fazla önem kazanmaktadır (Giddens, 2010:16).

Batıl inançlar, genellikle toplumda olumsuz ve dinle ilişkili kavramları çağrıştırmaktadır. Aslında batıl inançlar, akılla açıklanmayan

bazı konuları doğüstü güçlerle açıklamaya çalışmaktır. Bu bağlamda, batıl inançlar, gelenekler ve kültürel öğelerle ilişkilidir.

Çalışmanın temel çıkış noktasını, batıl inançların ne anlama geldiği, hangi değişkenlerle ilişkili olduğu, bireylerin yaşamdan duydukları tatmin ve bireylerin demografik özellikleri ile batıl inançlar arasında ilişkinin olup olmadığı oluşturmaktadır.

Bugüne kadar, yaşam tatmini ve batıl inanç konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak, bu çalışmaların hiçbirinde yaşam tatmini ve batıl inanç değişkenlerinin birbirleriyle ve demografik özellikler ile ilişkisi ortaya konulmamıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, çalışma farklı bir bakış açısı ortaya koyması açısından özgündür.

2. YAŞAM TATMİNİ VE BATIL İNANÇLAR

Yaşam tarzı kavramı, tüketicileri birbirlerinden farklı davranmaya yönelten davranış kalıplarıdır (Chaney, 1999:14). Yaşam tarzı, modern tüketici kültürü içinde kendini ifade edebilme, bireysellik ve belli tarzlara sahip olma olarak ifade edilmektedir (Featherstone, 1991: 85). Tüketicinin bir gün içinde geçirdiği zaman ve davranışlar onun yaşam tarzının göstergesidir. Yaşam tarzı ile yaşam tatmini birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Birey, yaşam tarzı sonucunda yaşamdan tatmin duymaktadır.

Yaşam tatmini, bireyin beklentileriyle, elinde olanların karşılaştırılmasıyla elde edilen durum ya da sonuçtur (Özer, Karabulut, 2003:72-74). Yaşam tatmini bir başka tanıma göre, öznel, iyi olmanın bilişsel bileşenidir. Bireyin kendisine yüklediği kriterler ile yaşam koşullarını algılayışı arasındaki karşılaştırmalarıdır. Bu bağlamda birey, yaşam hakkında değer biçmektedir (Çeçen, 2008, 19). Yaşam tatmini tanımlardan da anlaşılacağı gibi, yaşam içindeki bir durum ya da olaydan bireyin duyduğu tatmin değil, yaşamın devam ettiği sürece yaşamdan aldığı hazdır. Yaşam tatmininin değerlendirilmesinde yaşam tatmini ölçeğinden yararlanılır.

Yaşam tatmini ölçeği, tüketicilerin yaşamları boyu elde ettikleri tatmini belirlemek üzere ortaya çıkarılmıştır. Bu ölçek, tüketicilerin sadece sağlık ve finansal açıdan tatmin olmalarını değil, bir bütün olarak hayattan tatmin duymalarını ölçmektedir (Pavot, Diener, 1993:164).

Batıl inançlar, bilimsel açıdan yanlışlığı ispatlanmış olsa bile doğadaki olayları doğüstü güçlere mal etme eğilimidir (Warren, 1934:1). Bir başka açıdan batıl inançlar, birbiriyle neden-sonuç ilişkisi olmayan, fenomenler ve nesnelere arasında böyle bir ilişkinin varlığını iddia etmektedir (Maller ve Lundeen 1933:3).

Batıl inançlar tanımlarında da belirtildiği gibi, bu inançlar, gerçek olmadığı halde, bireyler tarafından kabullenilen, davranış biçimlerini ve yaşam tatminlerini etkileyen olaylar ve inanışlardır. Literatürde batıl inanç ve yaşam tatmini ile ilgili farklı çalışmalar yer almaktadır.

Batıl inançların oluşumunda ve davranış boyutuna taşınmasında olumlu ya da olumsuz önermeler kurulmaktadır. Bu durumun Gestalt Psikolojisinin temel kavramlarına dayanabileceği düşünülmektedir. Bu kavramlardan ilki “Benzerlik” kuralıdır. Bu kurala dayanan batıl inançlarda, istenilen etkinin onu taklit yoluyla yaratılabileceğine inanılmaktadır. Bu, birbirine benzeyen uyaranların aynı olduğunu varsayma yanılığısıdır. Batı Afrika’daki Voodoo inancı bu inancın en bilinen örneğidir. Bu, organizmanın içine düştüğü tipik bir “uyarıcı genellemesi” yanılığısı olarak algılanabilir. Uyarıcı genellemesi, bir organizmanın davranımı belli bir uyarıcı mevcutken pekiştirildikten sonra, davranım sıklığının benzer başka uyarıcılar mevcutken de artmasıdır. Bazı batıl inançlar, nadir olarak iyi amaçlar için de kullanılabilir. Hasta birinin iyileştirilmesi ya da ona gelebilecek olası zararın önlenmesi gibi. Bu inançların ardında da, sevilen birini kaybetme korkusunun yarattığı güdülenme yatmaktadır. Batıl inançların oluşumunda etkin olan ikinci kural ise yine Gestalt Psikolojisi’nde sıklıkla kullanılan kavramlardan olan “Temas Kuralı”dır. Bu kurala dayanan batıl inançlarda ise, bir zamanlar herhangi biriyle temasta olan bir nesneye bir etkide bulunduğu aradaki temas kopmuş bile olsa, bütünden ayrılan bu parçanın o kişi üzerinde değişime hala yol açabileceğine inanılmasıdır. Bu tür batıl davranışların tipik örneği olarak birinin saçı ya da herhangi bir giysisini kullanarak ona zarar vermeye çalışma yanılığısı gösterilebilir. Zamansal ve mekansal olarak sürekli bütünle birlikte algılanan parça, koşullanma yoluyla organizmayla öyle güçlü bir bağıntı kurmuştur ki, gerçekte parça ve bütün arasındaki bağıntı kopsa bile, organizmanın içindeki temsili varlık göstermeye devam etmektedir (Barutçu, 2008:5-6).

Diener and Diener (2009) farklı kültürlerde kendine olan saygı ile yaşam tatmini arasındaki ilişkiyi ortaya koydukları çalışmalarında, farklı milletten gelen 31 üniversite öğrencisinin kendine olan saygı, yaşam tatmini ve özel alanlardaki (örneğin, arkadaş, aile ve finans) tatmini ölçmüşlerdir. Farklı milletlerde bu değişkenler arasındaki ilişkinin farklı olduğunu, fakir ülkelerde finansal tatminin yaşam tatmini ile çok güçlü bir ilişkisi olduğunu ve kendine saygı ile yaşam tatmini arasında ayırıcı bir yapı olduğunu, ortaya koymuşlardır. Suh vd. (1998) farklı kültürlerde yaşam tatmininin dayandığı değişkenleri, duygular ve normlar olarak karşılaştırmak ve aralarındaki ilişkiyi kurmak için farklı ülkelerden iki farklı veri seti oluşturmuşlardır. Elde edilen bulgulara göre, duygular ile yaşam tatmini arasında güçlü bir ilişki vardır. Duyguların, yaşam tatmini kurallarının en büyük tahminleyicisi olduğunu belirtmişlerdir. Palmore and Luikart (1972)

sağlık, örgüt faaliyetleri, sosyal psikoloji ve sosyo ekonomik değişkenlerin yaşam tatmini ile ilişkisini araştırdıkları çalışmalarında, sağlığın en önemli değişken olduğunu, örgüt faaliyetlerinin ikinci, inançların iç kontrolünün ise üçüncü en önemli değişken olduğunu ortaya koymuşlardır. Dudycha (1933) üniversite öğrencilerinin batıl inançlara olan inanışlarını araştırdığı çalışmada, bilim tarafından sahte olarak nitelendirilen 25 batıl inancı çalışmaya dahil etmiştir. Batıl inançlardan oluşan anketleri birinci sınıf ve son sınıf öğrencilerine uygulamıştır. Bu inançların %7'sine dolaylı olarak inanıldığını, %14'ünün eğilimli olduğunu, %8'inin inanmadığını ve %64'ünün kesinlikle inanmadığını bulmuştur. Bu bulgunun sınıflar arasında farklılık göstermediğini de belirtmiştir. Wiseman and Watt (2004) batıl inançların psikolojideki inançlar ile ilişkisini inceledikleri çalışmalarında, batıl inançlar ve yaşam tatmini arasında önemli bir etkileşim bulmuşlardır. Batıl inançların psikolojik korelasyonu, inançların pozitif ya da negatif olup olmamasına göre değiştiğini vurgulamışlardır. Buhmann vd. (1982) 12-22 yaş grubundaki basketbol oyuncularının batıl inançlar ve davranışları açıklamaya yönelik çalışmalarında, batıl inançların cinsiyete göre değişiklik gösterdiğini ve bu değişikliğin erkeklerde ve kadınlarda sosyalleşme uygulamaları ile açıklanabildiğini belirtmişlerdir. Ögenler ve Yapıcı (2012) üniversite öğrencilerinin batıl inançlar ile hastalıklara karşı olan tutum ve davranışlarını inceledikleri çalışmalarında, cinsiyete göre batıl inançlar karşılaştırıldığında; burcunun özelliğini bilenler, tahtaya vuranlar, nazar boncuğu taşıyanlar ve uğur için yaptığı davranışların kendilerini koruduğunu belirtenler daha çok kızlar olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, öğrencilerin kişisel ve sosyal olarak paylaşılan batıl inanışlara sahip oldukları, hastalıklar karşısında batıl inanışa dair davranış göstermedikleri saptanmıştır. Barut (2008) sporda batıl inanç ve özyeterlik ilişkisini ortaya koymaya yönelik çalışmada, dört branş (atletizm, tenis, futbol, basketbol) batıl inanç kullanım sıklıkları açısından değerlendirildiğinde, tenis branşındaki sporcularla basketbol branşındaki sporcular arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca araştırmada cinsiyetler açısından kadın sporcuların erkeklere göre daha fazla batıl davranış gösterdiklerini ve sporda uzmanlık derecesinin özyeterliği etkilediğini gözlemlenmiştir. Bunlarla birlikte, özyeterlik, batıl inanç ve davranışlar arasında küçük de olsa bir ilişki bulunduğunu belirtmiştir.

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Araştırmanın metodolojisi kısmında, araştırmanın amacı, yöntem ve kısıtları ile bulgulardan bahsedilmektedir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, yaşam tatmini ile batıl inançlar arasında ilişki kurmaktır. Bu bağlamda, yaşam tatmini arttıkça ya da azaldıkça, batıl inançlara olan duyarlılıktaki değişimi belirlemektir. Ayrıca, demografik özellikler olarak cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir değişkenlerine bağlı olarak batıl inançları kabullenmenin değişip, değişmediğini ortaya koymaktır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Kısıtları

Araştırmada, anket yöntemi tercih edilmiştir. Anket formu oluşturulurken, batıl inanç değişkeni ile ilgili ifadeler Mowen and Carlson (2003) ve Bleak and Frederick (1998) çalışmalarından yararlanılarak hazırlanmıştır. Yaşam tatmini değişkeni ile ilgili ifadeler ise, Diener vd. (1985) çalışmasından alınmıştır. Anket formunda, batıl inanç değişkeni ile ilgili on beş ifade ve yaşam tatmini ölçeği ile ilgili beş ifade yer almaktadır. Anket formunda sıralanan boyutlardan oluşan toplam 20 ifade 5’li Likert ölçeği (kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum) ile cevaplayıcılara yöneltilmiştir. Anket formunda bu ifadelerin dışında cinsiyet, eğitim ve gelir soruları çoktan seçmeli olarak sorulmuştur. Yaş değişkeni ise açık uçlu olarak sorulmuştur. Yaş değişkenine gelen cevaplar doğrultusunda, 18-25, 26-35, 36-45, 46-55, 56-65 ve 66 ve üzeri olarak gruplandırılmıştır.

Araştırma kapsamında oluşturulan anket formu, İzmir ilinde yaşayan ve 18 ve 18 yaş üzeri kişilere yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulanmıştır. Araştırma örnekleme, kolayda örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, araştırmaya katılan kişilerin yaşam tatmininin ve demografik özelliklerinin batıl inançlara etkisini yansıtmaktadır. Bu nedenle, araştırma sonuçları genellenemez. Çalışmanın en önemli kısıtları, araştırmanın İzmir ilinde gerçekleştirilmiş olması ve örneklemin kısıtlı olmasıdır.

Araştırmada hareket noktası olarak kabul edilebilir maksimum hata düzeyinin ± 0.05 ’lik düzeyi aşmaması benimsenmiştir. Bu düzeyin benimsenmesi, herhangi bir ana kütle parametresinin gerçek değerinin, örneklemden hesaplanan değerden maksimum ± 0.05 ’lik bir sapma göstereceği anlamına gelmektedir. Buna ek olarak çalışmada 0.95 ’lik güven düzeyi yeterli bulunmuştur. Örneklem hacminin hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$n = \frac{Z^2 \cdot p \cdot q}{e^2}$$

Burada,

n : Örneklem hacmi

e : Hata düzeyi

Z : Belirli bir güven düzeyine karşılık gelen standart normal dağılım değeri (tablo değeri: 1.96)

p : Anakütlede belirli bir özelliği taşıyanların yüzdesi

q : Anakütlede belirli bir özelliği taşımayanların yüzdesi

p ve q'nun alabileceği değerler konusunda ön bilgi olmadığı durumlarda p ve q 0.50 olarak kabul edilmektedir (Kurtuluş, 1989:113).

Bu veriler ışığında örneklem hacmi;

$$n = \frac{(1.96)^2 (0.50)(0.50)}{(0.05)} \approx 384 \text{ olarak belirlenmiştir. Bu değer, evrenin}$$

tam olarak bilinemediği durumlarda geçerli sayıdır. Örneklemen temsil yeteneğini arttırmak amacıyla araştırma kapsamında, 600 anket formu çoğaltılmış ve uygulanmıştır. Ancak, yapılan inceleme sonucunda, anket formlarından 55 formun çelişkili ve eksik doldurulduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, bu formlar çalışma kapsamına dahil edilmemiştir. Bu durumda, araştırmanın örneklem hacmi 545 olarak belirlenmiştir.

Batıl inançlar bağımlı değişkeninin yaşam tatmini ile demografik özellikler olan cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir değişkenlerine göre değişip değişmediğini belirlemek için aralarındaki ilişki hiyerarşik regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Çoklu regresyon modellerinden biri olan hiyerarşik regresyon analizi, araştırmada birden çok açıklayıcı değişken yani bir adet bağımlı değişken ve birden fazla bağımsız değişken olduğu için kullanılmıştır. Bu analiz yönteminde, parametrelerin tek tek istatistiksel olarak ve modelin bir bütün olarak anlamlılığı test edilmektedir. Ayrıca, bu analiz yönteminde, değişkenler sırayla modele eklenip, her bir değişkenin modele etkisi daha net bir biçimde görülmektedir.

Araştırma kapsamında oluşturulan hipotezler şunlardır;

H₁: Yaşam tatmini değişkeninin batıl inançlar üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₂: Cinsiyet değişkeninin batıl inançlar üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₃: Yaş değişkeninin batıl inançlar üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₄: Eğitim değişkeninin batıl inançlar üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₅: Gelir değişkeninin batıl inançlar üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Hiyerarşik regresyon analizi yapılırken, SPSS programında analiz ile ilgili ilgili seçenekler işaretlendiğinde, tanımlayıcı istatistikler, korelasyon sonuçları, model özeti, varyans analizi ve katsayılar tablosu ortaya çıkmaktadır.

3.3. Araştırmanın Bulguları

Araştırmaya dahil edilen batıl inanç ve yaşam tatmini değişkenlerinin güvenilirlik analizi yapıldığında, batıl inanç değişkeni için cronbach alfa katsayısı 0,796 olarak, yaşam tatmini değişkeni için ise, 0,813 değeri bulunmuştur.

Alfa katsayısına göre ölçeğin güvenilirliği, $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek güvenilir, $0,80 \leq \alpha < 1$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir (Kalaycı, 2008:405). Bu bilgiye göre, batıl inanç ölçeği güvenilir, yaşam tatmini ölçeği ise yüksek derecede güvenilirdir.

Anketi cevaplayan kişilerin demografik özellikleri frekans tablosu ile belirlendiğinde, cevaplayıcıların %55'i kadın, %45'i erkektir. Bu bulgu, katılımcıların kadın ağırlıklı olduğunu göstermektedir. Cevaplayıcıların %47'si 18-25 yaş aralığında, %5'i 26-35 yaş aralığında, %12'si 36-45 yaş aralığında, %19'u 46-55 yaş aralığında, %13'ü 56-65 yaş aralığında ve %4'ü 66 ve üzeri yaş aralığındaki kişilerdir. Bu bulgu, cevaplayıcıların 18-25 yaş aralığında olduğunu göstermektedir. Eğitim durumları açısından, %8'i ilköğretim, %47'si lise, %12'si ön lisans, %29'u lisans ve %4'ü lisansüstü düzeyindeki kişilerdir. Bu durum, cevaplayıcıların yarıya yakın bir kısmının lise mezunu kişiler olduğunu göstermektedir. Gelir durumları bakımından, cevaplayıcıların %27'si 750-1500 gelir aralığında, %32'si 1501-2250, %23'ü 2251-3000, %11'i 3001-3750, %3'ü 3751-4500 ve %4'ü 4501 ve üzeri gelire sahip kişilerdir. Bu bulguya göre, cevaplayıcılar 1501-2250 gelir aralığındaki kişilerdir.

Batıl inançlar bağımlı değişkeni ile yaşam tatmini ve demografik özelliklerden cinsiyet ve yaş, değişkenlerine ait ortalama ve standart sapma değerleri tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistikler

	Ortalama	Standart Sapma
Batıl İnanç	2,4357	,60787
Yaşam Tatmini	3,0855	,80337
Cinsiyet	1,4459	,49752
Yaş	2,6128	1,70494

Tablo 1’de modele dahil edilen değişkenlerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerini göstermektedir. Hiyerarşik regresyon süreci kapsamında, batıl inançlar bağımlı değişkeni ile yaşam tatmini ve demografik özelliklerden cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir değişkenleri arasındaki korelasyon ortaya konur. Bu kapsamda değişkenler arasındaki korelasyon tablo 2’de gösterilmiştir;

Tablo 2. Korelasyon Sonuçları

		Batıl İnanç	Yaşam Tatmini	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Gelir
Pearson Korelasyon	Batıl İnanç	1,000	,248	-,058	-,170	,047	,087
	Yaşam Tatmini	,248	1,000	-,088	-,074	-,083	,167
	Cinsiyet	-,058	-,088	1,000	-,091	,014	,110
	Yaş	-,170	-,074	-,091	1,000	-,084	-,009
	Eğitim	,047	-,083	,014	-,084	1,000	,003
	Gelir	,087	,167	,110	-,009	,003	1,000
Sig. (1-tailed)	Batıl İnanç	.	,000	,088	,000	,137	,022
	Yaşam Tatmini	,000	.	,020	,042	,027	,000
	Cinsiyet	,088	,020	.	,017	,375	,005
	Yaş	,000	,042	,017	.	,024	,421
	Eğitim	,137	,027	,375	,024	.	,475
	Gelir	,022	,000	,005	,421	,475	.

N=545

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırma kapsamındaki değişkenler arasında güçlü korelasyon ilişkisi yoktur. Değişkenler arasında güçlü korelasyon ilişkisi olsaydı, bu durumda bağımsız değişkenlerin modele katkısı birbirine çok yakın olurdu. Değişkenlerin modelde bulunması ile bulunmaması arasında fark olmazdı. Tablo 2’deki bulguya göre yaşam tatmini, batıl inanç, cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir değişkenleri arasında zayıf bir ilişki söz konusudur. Bu değişkenlerin her birinin ayrı ayrı modele katkısı vardır. Tablo 3 model özetini göstermektedir.

Tablo 3. Model Özeti

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
1	,780	,608	,602
2	,964	,929	,840

a Predictors: (Sabit), Yaşam Tatmini

b Predictors: (Sabit), Yaşam Tatmini, Yaş, Eğitim, Cinsiyet, Gelir

c Bağımlı Değişken: Batıl İnanç

Tablo 3’de yer alan belirlilik katsayısı olan R^2 bağımlı değişkenin yüzde kaçının modele dahil edilen bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını göstermektedir. Çoklu regresyon analizinde belirlilik katsayısı modele ilave edilen değişken sayısı arttıkça artış göstermektedir.

Tablo 3’de model 1 yaşam tatmini değişkeninin batıl inanç üzerine etkisini, model 2 ise yaşam tatmini, yaş, eğitim, cinsiyet ve gelir değişkenlerinin batıl inanç üzerine etkisini göstermektedir. Tablo 3’de görüldüğü gibi batıl inanç değişkeninin %60,8’lik kısmı, yaşam tatmini değişkeni ile açıklanmaktadır. Modele dahil edilen cinsiyet, gelir, eğitim ve yaş değişkenleri ile batıl inanç değişkeninin açıklanması %92,9’a yükselmiştir. Demografik özelliklere ait bu değişkenlerin modele %32,1’lik katkısı bulunmaktadır. Düzeltilmiş R^2 değeri modelin genellenabilirliğini göstermektedir. Bu değer model örneklemden değil, evrenden oluşsaydı ikinci modelde yani demografik özelliklerin ve yaşam tatmini değişkenlerinin bulunduğu model de bu değişkenler ile batıl inanç değişkeninin açıklanması %84 olurdu. Modele ilişkin ANOVA değerleri tablo 4’de gösterilmiştir;

Tablo 4. ANOVA

Model		Kareler Toplamı	df	Ortalamanın Karesi	F	Sig.
1	Regresyon	12,318	1	12,318	35,446	,000(a)
	Artık Değerler	188,694	543	,348		
	Toplam	201,011	544			
2	Regresyon	18,626	5	3,725	11,009	,000(b)
	Artık Değerler	182,385	539	,338		
	Toplam	201,011	544			

a Predictors: (Sabit), Yaşam Tatmini

b Predictors: (Sabit), Yaşam Tatmini, Yaş, Eğitim, Cinsiyet, Gelir

c Bağımlı Değişken: Batıl İnanç

Tablo 4’de görüldüğü gibi her iki modelde de 35,446 ve 11,009 F değerleri ile modelin bir bütün olarak anlamlı olduğu söylenebilir (Sig.=,000).

Değişkenlere ve değişkenlerin bağımlı değişken olan batıl inanç değişkenine ilişkin katsayılar tablosu tablo 5’de gösterilmiştir;

Tablo 5. Katsayılar Tablosu

Model		Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar			Tolerans	VIF
		B	Std. Error	Beta	t	Sig.		
1	(Sabit)	1,858	,100		18,522	,000		
	Yaşam Tatmini	,187	,031	,248	5,954	,000	1,000	1,000
2	(Sabit)	1,973	,176		11,192	,000		
	Yaşam Tatmini	,171	,032	,226	5,367	,000	,946	1,057
	Cinsiyet	-,072	,051	-,059	-1,405	,161	,967	1,035
	Yaş	-,055	,015	-,153	-3,696	,000	,976	1,024
	Eğitim	,026	,021	,053	1,287	,199	,985	1,016
	Gelir	,014	,011	,054	1,280	,201	,956	1,046

a Bağımlı Değişken: Batıl İnanç

Tablo 5 modelin tahmini sonucu elde edilen parametre değerleri ve bu değerlere ilişkin t değerlerini göstermektedir. Parametrelere ait t istatistik değerlerinden modele dahil edilen her bir değişkenin ayrı ayrı anlamlıdır. Tablo 4’de yer alan F istatistiksel sonucu modelin bir bütün olarak anlamlılığını test ederken, tablo 5’de yer alan t istatistiği, değişkenlerin ayrı ayrı anlamlı olup olmadığını test etmektedir.

Tablo 5’de görüldüğü gibi, modele dahil edilen cinsiyet, eğitim ve gelir değişkenleri anlamlı değildir ($p > 0,05$). Bu değişkenler dışında yaş ve yaşam tatmini değişkenleri anlamlıdır. Yaş ile batıl inançlar arasında ters yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Parametre Değeri: -0,055). Bu durumda yaş arttıkça batıl inançlara olan eğilim azalmaktadır. Yaşam tatmini arttıkça batıl inançlara olan eğilim de artmaktadır (Parametre Değeri: 0,171). Tablo 5’de yer alan tolerans ve VIF değerleri modelde bağlantı sorunu olup olmadığını göstermektedir.

Tablo 5’de yer alan tolerans değerleri 0,2’nin altında ve VIF değerleri 10’un altında olduğunda sorun yok demektir. Yani, tahmin değişkenleri arasında mükemmel doğrusal ilişkiden söz edilemez. Her bir değişken varyansın farklı bir boyutunu açıklamaktadır (Tonta, 2008).

Batıl inançlar yaşam tatminine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ki-kare bağımsızlık testi ile test edildiğinde tablo 6 elde edilmiştir.

Tablo 6. Ki-Kare Testi Sonuçları

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Ki-Kare	2784,727(a)	684	,000
Olabilirlik Oranı	1489,407	684	,000
Linear-by-Linear Association	33,335	1	,000

N=545

Tablo 6’da görüldüğü gibi 0,01 anlamlılık düzeyinde batıl inançlar yaşam tatminine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi^2=2784,72$; $p<0,01$). Çalışma kapsamında oluşturulan hipotezlerden H_1 ve H_3 kabul edilmekte, H_2 , H_4 ve H_5 red edilmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Batıl inançların olumsuz olduğu konusunda genel bir inanış vardır. Genellikler batıl inançlar dinle ilişkili ya da gerçek olmayan bir takım inanışlar olarak ifade edilmektedir. Batıl inançlar aslında bireylerin yaşam tarzlarını etkileyen, yönlendiren, batıl inançlara atfedildiğinde, sorumluluk almaktan kurtaran bir tür doğüstü güçlere inanma sistemidir.

Batıl inançların gerçekliği bir ölçüde bireylerin inanmalarına bağlıdır. Bir kişinin batıl ya da boş kabul ettiği bir inanç veya uygulama, bir başkası tarafından doğru kabul edilmektedir. Bu anlamda, batıl inançların en önemli özelliği göreceli olmasıdır. Batıl olarak kabul edilen inanışlar, her toplumda olduğu gibi Türkiye’de de bulunmaktadır. Bu inanışlar, bireylerin günlük hayatları içinde ve günlük hayatlarını yakından etkilemektedir. Batıl inançlarda kültürlerarası ve nesiller arası geçiş söz konusudur. Bir kültür için batıl ya da boş olarak değerlendirilen inanış, bir başka kültür için değer ifade etmektedir. Bu noktada, batıl inançlar kültürden kültüre değişim göstermektedir. Tarih boyunca birçok farklı dinde yaşayan kişiler, farklı batıl inançlara inanmışlar ve yaşamlarına adapte etmişlerdir.

Yaşam tatmini genel olarak bireyin tüm yaşamını ve bu yaşamın farklı boyutlarını içermektedir. Yaşamından tatmin duyan bireyin bu tatmini, yaşamı içindeki herhangi bir durum ya da olaydan dolayı değil, yaşamının genel değerlendirmesidir.

4.1. Araştırma Sonuçları

Çalışmada, batıl inançlar ile yaşam tatmini, cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir arasında ilişki analiz edildiğinde, yaşam tatmini, batıl inanç, cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir değişkenleri arasında güçlü ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Ancak, bu değişkenlerin her birinin ayrı ayrı modele katkısı

vardır. Modele dahil edilen cinsiyet, eğitim ve gelir değişkenleri anlamlı değildir. Bu değişkenler dışında yaş ve yaşam tatmini değişkenleri anlamlıdır. Yaş ile batıl inançlar arasında ters yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda yaş arttıkça batıl inançlara olan eğilim azalmaktadır. Yaşam tatmini arttıkça batıl inançlara olan eğilim de artmaktadır. Bu bağlamda, batıl inançlar yaşam tatminine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Vyse (1997) çalışmasında, araştırma bulgularının tersine, batıl inanç eğilimi ile cinsiyet farklılıkları arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Batıl inançlara olan eğilim ile eğitim değişkeni arasındaki ilişkide eğitim düzeyine göre batıl inançlara olan eğilim değişmemektedir. Ede (2000), Eve (1991) ve Peltzer (2003) çalışmalarında, bu bulgunun aksine, batıl inançlara olan eğilimin eğitim düzeyine göre değişmekte olduğunu vurgulamışlardır. Çalışmada batıl inançlar ile yaş arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Literatürde yer alan Kıray (2000) ve Karaca (2001) çalışmalarının aksine yaş ile batıl inanç arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışmalarda batıl inançlara eğilimli olma ile kişilerin yaş durumu arasında bir ilişki olmadığı sonucuna varmışlardır. Sonuç olarak, bireylerin batıl inançları, yaşam tatmini ve yaş değişkenlerinden etkilenmektedir. Çevresinden gelen bilgilere açık olan ve duydukları inanışları değerlendirebilecek bir kişisel donanıma sahip olamayan bireyler, duydukları ya da çevrelerinde gördükleri batıl inanışlardan etkilenmekte, bu inanışlara konu olan olayların sonucunda ortaya çıkan uğursuzluk, şanssızlık, kaza, bela gibi olumsuz durumlar sebebiyle de kaygıya kapılmaktadırlar.

4.2. Öneriler

Batıl inançlar ve yaşam tatmini ile ilgili işletmelere şu önerilerde bulunulabilir; işletmeler, tüketicilerin batıl inançlara duydukları hassasiyeti asla unutmamalıdır. Bu inanışları işletmeye gelir getirecek şekilde, uygun bir pazarlama karması ile pazarlanmasını sağlamalıdır. İşletmeler, reklam filmlerinde batıl inançlara yer vermelidirler. Örneğin; bir işyeri ise, tüketiciye sağ ayakla girme, nazar boncuğu bulundurma ya da ilk kazanılan paranın yere atılması gibi mesajları vermelidirler. Böylece, tüketici o reklam kampanyalarına daha fazla güvenmektedir.

Bireylere şu önerilerde bulunulabilir; kişilerin batıl inançlarından kurtulabilmeleri için bilimsel eğitimin yanı sıra, kişilerin kendilerini her yönden geliştirecek ortamların oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca, batıl inanç eğiliminin üstesinden gelmeye yönelik stratejilerin belirlenmesi için bilimsel araştırmalar yapılmalıdır.

4.3. Gelecek Çalışmalara Katkılar

Türkiye’de batıl inanç ile çalışma kapsamında kullanılan demografik özellikler ve yaşam tatmini ilişkisinin daha önce araştırılmamıştır. Batıl inanç konusu literatürde fazla yer bulamamış olduğundan bu konuyu inceleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın yapılması bundan sonraki çalışmalar için umut vericidir.

Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında, gelecek çalışmalarda farklı değişkenler ve farklı örneklem kullanılarak yapılacak analizler ile bu çalışmanın bulguları karşılaştırılabilir. Gelecekteki çalışmalarda değişken olarak örneğin kültürel motifler ve değerler kullanılabilir. Bununla birlikte farklı illerde çalışma uygulanarak karşılaştırma yapılabilir. Çalışma önemli sonuçlar ortaya koysa da geliştirilmeye açık bir konudur.

KAYNAKÇA

- Barut A. İ., (2007), *Sporda Batıl Davranış ve Özyeterlik İlişkisi*, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ss.10.
- Bleak, J. L., Frederick, C. M. (1998), Superstitious Behavior in Sport: Levels of Effectiveness and Determinants of use in Three Collegiate Sports, *Journal of Sport Behavior*, 21, pp. 1-15.
- Buhrmann, H.; Brown, B.; Zaugg, M., (1982), Superstitious Beliefs and Behavior: A Comparison of Male and Female Basketball Players, *Journal of Sport Behavior*, Vol 5(4), Dec, pp.175-185.
- Chaney D. (1999), Yaşam Tarzları, Çev. İrem Kutluk, Ankara, Dost Yayınları consequences of the trait of superstition”, *Psychology and Marketing*, Vol. 20 No. 12, pp. 1045-1065.
- Çeçen A.R., (2008), Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordama Da Bireysel Bütünlük Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı, *Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol.4, No:1, ss.19-30.
- Diener E., Diener M., (2009), Cross-Cultural Correlates of Life Satisfaction and Self-Esteem, Social Indicators Research Series, Vol.38, *Springer Science Business Media*, , pp.71-91.
- Diener, E., Emmons, R., Larsen, R., Griffin, S. (1985), The satisfaction with life scale, *Journal of Personality Assessment*, 49, pp.71–75.
- Dudycha, G. J. (1933), The superstitious beliefs of college students, *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, Vol 27(4), Jan, pp.457-464.
- Ede, A. (2000), Has Science Education Become An Enemy Of Scientific Rationality? *Sceptical Inquirer*, Vol. 24, No:4, pp.48-51.
- Eve, R.A. (1991), What’s Wrong With Science Education? *Sceptical Inquirer*, Vol. 15, No:3, pp.296-299.

- Featherstone M. (1991), *The Body in consumer culture, The body social process and cultural theory*, Yay. Haz.: Featherstone M., Hepworth M, Turner B., Londra: Sage Publishing.
- Giddens A., (2010), *Modernite ve Bireysel Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik Ve Toplum*, Çev. Ümit Tatlıcan, Ankara, Say Yayınları.
- Karaca F. (2001), Heteredoks İnanç Ve Davranışlar Ölçeği Üzerine Bir Deneme, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:25, ss.145-168.
- Kalaycı Ş., (2008), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım, 3. Baskı, , Ankara.
- Kıray, M. B. (2000), *Ereğli, Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, 3. baskı, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kurtuluş K. (1989), *İşletmelerde Araştırma Yöntembilimi*, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayını, No:210, İstanbul.
- Maller, J. B., Lundeen, G. E. (1933), Sources of Superstitious Beliefs, *Journal of Educational Research*, 26, pp.321-343.
- Mowen, J. C., Carlson, B. (2003), Exploring The Antecedents And Consumer Behavior Consequences Of The Trait Of Superstition, *Psychology and Marketing*, Vol.20, Issue 12, pp.1045-1065.
- Ögenler O., Yapıcı G., (2012), Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Batıl İnançlar ve Hastalıklara Karşı Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi, *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, Sayı:34, s. 1-8.
- Özer M., Karabulut Özsoy Ö., (2003), Yaşlılarda Yaşam Doyumunu, *Turkish Journal of Geriatrics*, Cilt 6, Sayı 2, , ss. 72-74.
- Palmore E., Lulkart C., (1972), Health and Social Factors Related to Life Satisfaction, *Journal of Health Social Behavior*, Vol. 13, No:1, March, pp.68-80.
- Pavot W., Diener E., (1993), Review of the Satisfaction With Life Scale, *Psychological Assessment*, Vol.5, No.2, pp.164-172.
- Peltzer, K. (2003), Magical Thinking And Paranormal Beliefs Among Secondary And University Students İn South Africa, *Personality and Individual Differences*, Vol.35, pp.1419-1426.
- Suh E., Diener E., Oishi S., Triandis H. C., (1998), The Shifting Basis of Life Satisfaction Judgments Across Cultures: Emotions Versus Norms, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 74, No. 2, pp.482-493.
- Tonta Yaşar, (2008) *Regresyon Analizi*, Hacettepe Üniversitesi, yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/courses/spring2008/bby208 Erişim Tarihi: 23.10.2012.
- Wyse, S. A. (1997), *Believing In Magic: The Psychology Of Superstition*, New York: Oxford University Pres.
- Warren, C. W. (1934), *Dictionary of psychology*. Boston: Houghton Mifflin.
- Wiseman R.W. (2004), Measuring Superstitious Belief: Why Lucky Charms Matter, *The Parapsychological Association Convention*, pp.291-298.

